

การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในชั้นสอบสวน

ทัศมล วรรณประสาธ*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรรณภัทร**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาในเรื่องการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในชั้นสอบสวน ซึ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้น ก็เพื่อเหตุผลให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยเรียบร้อยและเพื่อเป็นการประกันการมีตัวของผู้ต้องหาไว้ใน การดำเนินคดี หรือเพื่อเป็นการประกันการบังคับโทษซึ่งเหตุผลประการสุดท้ายนั้นถือเป็นเหตุผลรองเท่านั้น เพราะในบางคดีที่เกิดขึ้นอาจไม่มีการบังคับโทษเกิดขึ้นก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามแล้ว การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้น ก็มีใช้เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกให้แก่การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานแต่อย่างใด แต่ต้องเป็นการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในสองประการแรกที่กำลังกล่าวมาในช่วงต้นเท่านั้น การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐถือเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ไม่เพียงแต่จะกระทำต่อชื่อเสียง หน้าที่การงาน หรือการดำรงชีวิตในสังคมเท่านั้นแต่ยังเป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอีกอย่างหนึ่งด้วย เพราะฉะนั้นการที่จะเอาตัวบุคคลไปมาไว้ในอำนาจรัฐได้นั้น ต้องมีการพิจารณาในเหตุของความจำเป็นอย่างถ่องแท้ และต้องกระทำไปภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้และเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

โดยพื้นฐานแล้วบุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นจะกระทำได้เฉพาะในกรณีที่ถูกกฎหมายให้อำนาจไว้และกระทำในกรณีความจำเป็นเท่านั้น โดยเฉพาะในการควบคุมตัวบุคคลทั่วไป หมายถึงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวไปมาของบุคคลดังกล่าว จึงถือเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ จึงต้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติไว้ เช่นนี้การควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจของรัฐนั้นจะกระทำได้เท่าที่กฎหมายกำหนดและไม่กระกระทำเกินสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่กฎหมายได้รับรองไว้

โดยปกติแล้วคดีอาญาจะเริ่มต้นเมื่อมีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดอาญา ซึ่งผู้กล่าวหาอาจเป็นเอกชนทั่วไปหรือเจ้าพนักงานก็ได้ ในกรณีที่เอกชนเป็นผู้กล่าวหา เอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายอาจกล่าวหาต่อเจ้าพนักงาน อันเป็นการกล่าวหาด้วย “คำร้องทุกข์” หรือเอกชนผู้อื่นที่มีใช้ผู้เสียหายกล่าวหาต่อเจ้าพนักงาน อันเป็นการกล่าวหาด้วย “คำกล่าวโทษ” หรือเอกชนผู้เสียหายอาจกล่าวหาต่อศาลโดยตรงทีเดียวโดยไม่ผ่านเจ้าพนักงานก็ได้ อันได้แก่การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเราในปัจจุบัน การเริ่มคดีอาญาโดยเจ้าพนักงานไม่ว่าจะเป็นการเริ่มตามคำร้องทุกข์หรือจะเป็นการเริ่มตามคำกล่าวโทษหรือจะเป็นการเริ่มเองโดยพลการ จะมีการดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการดำเนินการของพนักงานสอบสวนแล้วต่อด้วยการดำเนินการของพนักงานอัยการ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเราในปัจจุบันแบ่งแยกความรับผิดชอบใน “การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง” ออกจากกัน ซึ่งตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร มีความเห็นว่า “การแบ่งแยกการดำเนินคดีอาญาออกจากกันตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้น เป็นการแบ่งแยกในทางปฏิบัติมากกว่า เพราะการดำเนินการของพนักงานสอบสวนนั้น ก็เป็นการดำเนินการชี้ขาดคดีชั้นพนักงานอัยการ ซึ่งหากพิจารณาการโดยความเข้าใจดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องของไทยนั้น เป็นการดำเนินคดีอาญาที่เป็นกระบวนการเดียวกันอยู่แล้ว”¹

ในคดีอาญานั้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาจะเริ่มต้นขึ้นทันทีที่ได้มีการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาถึงยังสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการสอบสวนตามความผิดที่ได้ถูกกล่าวหาหรือตามความผิดที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้นซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อได้มีการควบคุมตัวเกิดขึ้นนั้นอาจส่งผลให้สิทธิของผู้ต้องหาที่ต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอาจได้รับการกระทบกระเทือนได้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่กฎหมายมุ่งจะคุ้มครองให้มากยิ่งขึ้น

การควบคุมเป็นมาตรการบังคับที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างรุนแรงขึ้นตามลำดับ เพราะทำให้บุคคลผู้ถูกจับต้องอยู่ในความควบคุม ซึ่งถือเป็นการจำกัดอิสรภาพไม่สามารถดำเนินการอย่างใดๆ ได้ตามที่ปรารถนา คำว่า “ควบคุม” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(21) หมายความว่า “การควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างการสืบสวนสอบสวน”²

การควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นสำหรับเอาผิดแก่ผู้ที่กระทำความผิดได้ ซึ่งระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในชั้นพนักงานสอบสวนก่อนที่จะมีการฝากขังนั้น ได้บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87³ วรรคหนึ่ง วรรคสองและวรรคสาม ดังนี้

“ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การและที่จะรู้ว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขาว่าอยู่ที่ไหนเท่านั้น

¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), น.40.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2(21).

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 87.

ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหาไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้”

จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบประเด็นปัญหาในการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในชั้นสอบสวนกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศต่างๆ อันได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น พบว่า 1) สาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ได้กำหนดการควบคุมตัวบุคคลในชั้นสอบสวนโดยใช้ความรุนแรงของการกระทำความผิดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดระยะเวลาการควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวไว้ในอำนาจรัฐ โดยการควบคุมตัวบุคคลนั้นมีการกำหนดระยะเวลาไว้ชัดเจนว่าไม่เกิน 24 ชั่วโมงและต้องรายงานการควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวนี้ให้แก่อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบทันที⁴ และ 2) ประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้ระยะเวลาการควบคุมตัวของบุคคลในชั้นสอบสวนนั้น จะทำการควบคุมโดยพนักงานอัยการและตำรวจต่างมีอำนาจจับกุมและควบคุมผู้ต้องหาโดยขออนุญาตจากศาล ซึ่งสามารถควบคุมตัวได้ 48 ชั่วโมง แต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้จับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมงหลังจากนั้นพนักงานอัยการต้องพิจารณาดำเนินการฝากขังภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากนั้นหากจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวอีกต้องขอฝากขังได้ 10 วัน และขยายเวลาได้อีก 10 วันรวมเป็นเวลาที่สามารถควบคุมตัวได้ทั้งหมด 22 วัน ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรพิจารณาเรื่องการควบคุมตัวบุคคลในชั้นสอบสวนของประเทศไทยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรให้มีการพิจารณาเรื่อง

---

⁴ Article 63 (Modifié par Loi n°2002-307 du 4 mars 2002 – art. 2 JORF 5 mars 2002)

L'officier de police judiciaire peut, pour les nécessités de l'enquête, placer en garde à vue toute personne à l'encontre de laquelle il existe une ou plusieurs raisons plausibles de soupçonner qu'elle a commis ou tenté de commettre une infraction. Il en informe dès le début de la garde à vue le procureur de la République.

La personne gardée à vue ne peut être retenue plus de vingt-quatre heures. Toutefois, la garde à vue peut être prolongée pour un nouveau délai de vingt-quatre heures au plus, sur autorisation écrite du procureur de la République. Ce magistrat peut subordonner cette autorisation à la présentation préalable de la personne gardée à vue.

Sur instructions du procureur de la République, les personnes à l'encontre desquelles les éléments recueillis sont de nature à motiver l'exercice de poursuites sont, à l'issue de la garde à vue, soit remises en liberté, soit déférées devant ce magistrat.

Pour l'application du présent article, les ressorts des tribunaux de grande instance de Paris, Nanterre, Bobigny et Créteil constituent un seul et même ressort

1) ระยะเวลาการควบคุมตัวบุคคลในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนก่อนการฝากขัง จากเดิมกำหนดให้สามารถควบคุมตัวได้ 48 ชั่วโมงในทุกกรณี เป็น ให้นำตัวผู้ต้องหาหรือบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไปศาลทันที เพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาในเรื่องการควบคุมตัวดังกล่าว

2) การดำเนินงานของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการควรเป็นการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการควบคุมงานสอบสวนฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการ ซึ่งจะทำให้การทำงานนั้นมีระบบและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มากยิ่งขึ้น

3) ควรจัดตั้งให้มีการสอบสวนคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญ สำหรับคดีที่มีความร้ายแรงหรืออาจส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง เช่น คดียาเสพติดที่สามารถขยายผลเชื่อมโยงไปยังกลุ่มองค์กรขนาดใหญ่ คดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางการเมือง หรือคดีที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม เป็นต้น

1. บทนำ

การสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทยนั้น เราถือว่าการสอบสวนคดีอาญา เป็นการใช้ “หลักการตรวจสอบ” (examination principle) และการตรวจสอบความจริงใจคดีอาญามีสองชั้นคือ การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน และการตรวจสอบความจริงในชั้นศาล

การตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงานคือ “การสอบสวน” ซึ่ง “การสอบสวน” นั้น มีเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการสอบสวนอยู่ 2 ประการคือ

(1) การรวบรวมพยานหลักฐาน และ

(2) การใช้มาตรการบังคับ

ในปัจจุบันการใช้มาตรการบังคับกับผู้ต้องหาโดนเจ้าพนักงานมีเพียงการเรียกหรือการออกหมายเรียกเท่านั้น ส่วนการใช้มาตรการบังคับอื่นเป็นเพียงอำนาจของศาลหรือผู้พิพากษา ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น แต่เดิมเจ้าพนักงานไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานอัยการไม่มีอำนาจเรียกบุคคลหรือออกหมายเรียกบุคคลแต่อย่างใด การเรียกบุคคลไม่ว่ากรณีใดต้องมีหมายของศาลหรือผู้พิพากษาเสมอ อย่างไรก็ตามใน ค.ศ. 1975 รัฐสภาได้มีการตรากฎหมายเพื่อให้อำนาจพนักงานอัยการออกหมายเรียกได้เองแทนศาล ในการตรากฎหมายดังกล่าวได้มีคำปรารภที่น่าสนใจว่า

“การที่ตามกฎหมายศาลหรือผู้พิพากษาเท่านั้น ที่จะออกหมายเรียกบุคคลนั้นได้ บัดนี้พนักงานอัยการได้ปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นที่ประจักษ์น่าเชื่อถือศรัทธาสมควรมอบอำนาจให้พนักงานอัยการสามารถออกหมายเรียกเองได้”⁵

การสอบสวนตามกฎหมายนั้น ไม่ได้เริ่มจากการเรียกตัวบุคคลผู้กระทำความผิดหรือการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาไว้ในอำนาจรัฐแต่การได้ตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐจะเริ่มต้นก็ต่อเมื่อคดีได้คลี่คลายไปถึงจุดหนึ่งที่บ่งชี้ว่าคดีมีมูลและมีความน่าเชื่อถืออย่างมากที่อาจจะต้องมีการ

---

⁵ คณิศ ฅ นคร, ประชาธิปไตยกับการตั้งรับภัยทางสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2556), น.135.

ฟ้องร้องต่อไป และโดยที่ผู้ต้องหา “สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” อันเป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” (audiatur et altera pars)⁶ ดังนั้น เพื่อประสิทธิภาพดังกล่าวกรณีจึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการเรียกหรือออกหมายเรียกหรือการขอให้ศาลหรือผู้พิพากษาออกหมายจับผู้ต้องหามาเพื่อดำเนินการต่อไป

การจับบุคคลไว้เพื่อเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ และการขังบุคคลไว้เพื่อเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐ เช่นเดียวกัน รวมความว่าการจับก็ดี การควบคุมก็ดี การขังก็ดี มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างเดียวกัน คือ เป็นการเอาตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐ เพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างเรียบร้อย
- (2) เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดี และ
- (3) เพื่อประกันการบังคับโทษ

การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐไม่ใช่เอาตัวไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาล แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสองประการตามที่กล่าวมาข้างต้น หากใช้เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมอย่างใดไม่

เช่นนี้ในการพิจารณาความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้น แท้จริงก็คือสาเหตุแห่งการออกหมายจับและเหตุแห่งการออกหมายขังซึ่งตามกฎหมายในปัจจุบันถือว่าเป็นเหตุเดียวกันนั่นเอง

เหตุแห่งการออกหมายจับหรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในเพื่อทำการสอบสวนหรือควบคุมตัวเพื่อประการอื่นใดได้นั้น สามารถแบ่งได้ทั้ง “เหตุที่เป็นเหตุหลัก” และ “เหตุที่เป็นเหตุรอง”

“เหตุที่เป็นเหตุหลัก” คือ เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่ออันตรายประการอื่น ส่วน “เหตุที่เป็นเหตุรอง” คือ เหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด ซึ่งหากแบ่งแยกได้ตามความจำเป็นของสาเหตุหลักและสาเหตุรองแล้ว เราก็จะสามารถพิจารณาได้ว่ากรณีใดถือเป็นกรณีที่ดีถือว่าเป็นความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ดังในบทความเรื่องการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร ในหนังสือประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม ที่อธิบายว่า “เมื่อกรณีใดมี “เหตุที่เป็นเหตุหลัก” แล้ว การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐย่อมมีความจำเป็นเสมอ และส่งผลว่าการปล่อยตัวชั่วคราวย่อมกระทำไม่ได้” ซึ่งจากคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หากในชั้นควบคุมตัวผู้ต้องหาสามารถพิจารณาถึงเหตุผลที่แท้จริงที่เป็นหลักสำคัญของการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐได้แล้วนั้น ก็จะสามารถพิจารณาถึงความจำเป็นในการควบคุมตัวบุคคลไว้ได้โดยคำนึงถึงความจำเป็นอย่างแท้จริงในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

ส่วนกรณีใดมี “เหตุที่เป็นเหตุรอง” หรือเป็นกรณีเกี่ยวกับความรุนแรงของการกระทำ ความผิด กรณีดังกล่าวนี้ย่อมไม่แน่นอนเสมอไปว่าการดำเนินคดีจะไม่อาจเป็นไปได้โดยเรียบร้อยและจะขัดขวางต่อการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดี เหตุความร้ายแรงของความผิดจึงเป็น “เหตุที่เป็น

---

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

เหตุรอง” และส่งผลต่อไปเกี่ยวกับการพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราว กล่าวคือ ในกรณีของเหตุรองนั้น อาจมีการปล่อยตัวชั่วคราวได้ตามสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะตามกฎหมายผู้ต้องหาหรือจำเลยยังบริสุทธิ์อยู่ นี่คือนี้อาของคำกล่าวที่ว่า การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นอันสืบเนื่องมาจาก “หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” (in dubio pro pre)

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัตินั้น องค์การในกระบวนการยุติธรรมต่างๆของรัฐมักจะไม่ค่อยมีการแยกแยะถึงความเป็นเหตุหลักและความเป็นเหตุรองในการพิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ไม่ว่าจะเป็นอย่างพนักงานสอบสวนก็ดี อัยการก็ดี หรือแม้แต่ศาลก็ดี มักจะพิจารณาจากเหตุจากความร้ายแรงของการกระทำความผิดซึ่งเป็นเหตุรองในการพิจารณาถึงเหตุในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ หรือ กล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า “ไม่ได้พิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ” ตามที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น⁷

การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐไม่ใช่เอาตัวไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาล แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สองประการดังกล่าว หาใช่เพื่อความสะดวกในการทำงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมไม่

ความจำเป็นที่ต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้น แท้จริงก็คือเหตุแห่งการออกหมายจับและเหตุแห่งการออกหมายขัง ซึ่งตามกฎหมายในปัจจุบันเป็นเหตุเดียวกันนั่นเอง การเรียก การจับ การควบคุม การขังและการนำตัวตามกฎหมายในปัจจุบันจึงถือเป็นเรื่องเดียวกัน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย ดังนั้น การกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จะกระทำต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เหตุนี้การออกหมายจับหรือจับผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ดี การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ดีตามปกติจะต้องพิจารณาว่าเป็นกรณีที่นำเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ด้วย หากกรณีคดีมีมูลค่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและเป็นที่น่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีคดีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิด และมีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควร เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะก่ออันตรายโดยไปกระทำความผิดซ้ำแล้ว กรณีจึงจะมีความจำเป็นจะต้องออกหมายจับหรือจับ ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อดำเนินคดีต่อไป

การควบคุมตัวระหว่างคดีกับการเรียกและการจับจึงเป็นเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ การที่ต้องเรียกผู้ถูกกล่าวหา ก็เพราะกรณีมีความจำเป็นต้องได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เพื่อสอบสวนผู้ต้องหา และเมื่อได้ทำการสอบสวนผู้ต้องหาที่ได้ถูกเรียกมานั้นแล้ว ตามปกติก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหานั้นไป และการที่ต้องจับตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็เพราะกรณีอาจมีความจำเป็นต้องเอา

---

⁷ คณิต ฅ นคร, ประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2556), น.139.

ตัวบุคคลผู้นั้นมาไว้ในอำนาจรัฐ และเมื่อความจำเป็นต้องเอาตัวบุคคล ผู้นั้นไว้ในอำนาจรัฐไม่มีหรือหมดไป ในภายหลัง ก็ต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับนั้นไป

ในการสอบสวนดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งนั้น รัฐอาจมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เพราะหากไม่มีการสอบสวนผู้ต้องหาแล้ว การฟ้องผู้ต้องหาต่อไป (หากจำเป็นต้องกระทำ) ก็ย่อมไม่อาจกระทำได้ และเมื่อได้มีการสอบสวนผู้ต้องหาแล้วก็อาจมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไปแล้ว ผู้ต้องหาอาจไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ทำให้เสียหายแก่การสอบสวนคดีนั้นได้

ในการที่พนักงานอัยการจะฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อไปนั้น ถ้าผู้ต้องหาไม่อยู่ในอำนาจศาล พนักงานอัยการต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมฟ้อง หรือในการพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เหล่านี้เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีอาจมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในระหว่างการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้

แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการควบคุมตัวระหว่างคดีจะมี 3 ประการดังกล่าวมาแล้ว แต่จุดมุ่งหมายหลักของการควบคุมตัวระหว่างคดีคือ เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยเรียบร้อย และเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย ส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อการบังคับโทษนั้นเป็นเพียงจุดมุ่งหมายรอง เพราะกรณีอาจไม่มีการบังคับโทษในคดีนั้นเลยก็ได้ แม้ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดเป็นต้นว่าศาลอาญากำหนดโทษหรือรอการลงโทษจำเลยไว้ ดังนั้นแสดงว่าการควบคุมตัวระหว่างคดีเป็นเรื่องของข้อยกเว้นโดยหลักแล้วเจ้าพนักงานและศาลต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย จะควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น

ในการดำเนินคดีอาญานั้น การที่จะควบคุมตัวระหว่างคดีได้จะต้องมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวและในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวในระหว่างคดีนี้ อาจมีการพิจารณาให้มีการปล่อยชั่วคราวได้ การปล่อยชั่วคราวจึงจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบที่สุด⁸

2. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากสภาพปัญหาเรื่องการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในชั้นสอบสวนนั้น เมื่อได้มีการเปรียบเทียบกับแต่ละประเทศนั้นทำให้เห็นได้ว่า กฎหมายของประเทศไทยยังให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวน อยู่กับพนักงานสอบสวนเพียงองค์กรเดียวโดยปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรอื่นๆ ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวนี้ก็เนื่องมาจากว่า ประเทศไทยนั้นได้มีการแบ่งแยกกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันโดยเด็ดขาด กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการสอบสวน สืบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อเอาผิดแก่ผู้กระทำความผิดและทำสำนวนเพื่อส่งให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าวตามพยานหลักฐานที่

---

⁸ ดู คณิต ณ นคร, “การกำหนดระยะเวลาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาของเจ้าพนักงาน,” วารสารนิติศาสตร์, ฉบับที่ 4, ปีที่ 19, น.43 (2532).

พนักงานสอบสวนได้ทำการรวบรวมมา พนักงานอัยการนั้น จึงมีหน้าที่ในการพิจารณาจากสำนวนการสอบสวน พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมไว้ในสำนวนและทำหน้าที่ในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีต่อศาลต่อไป จากกรณีที่ได้กล่าวมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงการขาดการเชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงาน ตำรวจ และพนักงานอัยการในการดำเนินงาน จึงทำให้ขาดการตรวจสอบอำนาจในการสอบสวนหรือการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งในต่างประเทศนั้น การสอบสวนฟ้องร้องถือเป็นอำนาจเดียวกันในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความทางอาญา จึงทำให้มีการตรวจสอบและได้ความชัดเจนในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งจากการศึกษาความเป็นไปในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐและระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ประเทศฝรั่งเศส ระยะเวลาการควบคุมตัวของประเทศฝรั่งเศสนั้นโดยหลักทั่วไปแล้วในชั้นพนักงานสอบสวนจะสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ 24 ชั่วโมง และสามารถควบคุมตัวได้อีก 24 ชั่วโมงเมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากอัยการแห่งสาธารณรัฐ⁹ และในกรณีที่การกระทำความผิดมีลักษณะที่ร้ายแรงก็สามารถขยายระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนไปได้มากถึง 96 ชั่วโมง และสำหรับกรณีที่การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นลักษณะของการก่อการร้าย และเมื่อมีเหตุปรากฏว่าจะมีการก่อการร้ายเกิดขึ้นได้นั้น ก็สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาที่กระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวได้เป็นระยะเวลา 6 วัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการควบคุมตัวผู้ต้องหาในประเทศฝรั่งเศสนั้นได้แบ่งการควบคุมตัวผู้ต้องหาออกเป็น 3 ประการโดยใช้ลักษณะของการกระทำความผิดเป็นเกณฑ์ คือแบ่งเป็นกรณีดังต่อไปนี้

1. กรณีความผิดลักษณะทั่วไป ซึ่งสามารถควบคุมตัวได้สูงสุดสี่สิบแปดชั่วโมง
2. กรณีความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง หรือในกรณีที่เกิดจากการกระทำความผิดในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรม จะสามารถควบคุมตัวผู้กระทำความผิดได้เก้าสิบหกชั่วโมง
3. กรณีที่เป็นความผิดของการก่อการร้าย เมื่อปรากฏว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดการก่อการร้ายนั้น จะสามารถควบคุมตัวผู้กระทำความผิดได้ถึง หกวัน

สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น เป็นการดำเนินการที่จำเป็นจะต้องหาความสมดุลระหว่างการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ดังนั้นในการที่จะเริ่มกระบวนการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้นั้นต้องมีพยานหลักฐานที่บ่งชี้ว่าการกระทำของบุคคลดังกล่าวนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่ได้กระทำขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศฝรั่งเศสมีระยะเวลาการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในชั้นพนักงานสอบสวนที่มีระยะเวลายาวนานกว่าประเทศอื่น สำหรับในความผิดบางฐานที่มีลักษณะของการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงและในกรณีที่การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นลักษณะของการก่อการร้าย ก็สามารถขยายระยะเวลาการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดออกไปได้อีกตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเพื่อให้การสอบสวนเป็นไป

---

⁹ อูทัย อาทิวา ข “การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส (ตอนที่1).” สำนักงานอัยการสูงสุด. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2553, จาก <http://www.humanrights.go.th/files/article10-07-2553.pdf>.

อย่างมีประสิทธิภาพการควบคุมตัวในชั้นพนักงานสอบสวนเพื่อทำการสอบสวนนั้นหากความผิดในลักษณะใดที่ต้องใช้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานในการเอาผิดผู้กระทำความผิดให้ชัดเจนยิ่งขึ้นแล้วก็ตามควรที่จะต้องมีการขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ดังนั้นการดำเนินการอย่างใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญาแล้ว หากเน้นไปที่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียวอาจทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของประเทศไม่ได้ผลเท่าที่ควร ฉะนั้นหากการเพิ่มระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนเพิ่มมากขึ้นในความผิดบางฐานที่มีลักษณะความผิดที่ร้ายแรงกว่าความผิดทั่วไปแล้วนั้นเป็นการช่วยส่งเสริมการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมได้ดียิ่งขึ้น ก็ถือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญาที่มีประสิทธิภาพที่สมบูรณ์มากขึ้นด้วย

ประเทศญี่ปุ่นนั้น ระยะเวลาการควบคุมตัวของผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนนั้นมีระยะเวลาควบคุมตัวได้ 48 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนดตามระยะเวลาดังกล่าวต้องส่งตัวผู้ต้องหานั้นให้แก่พนักงานอัยการเพื่อที่จะให้พนักงานอัยการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งระยะเวลาที่พนักงานอัยการจะดำเนินการสอบสวนและฟ้องคดีรวมกันแล้วไม่เกิน 23 วัน ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยพนักงานอัยการนั้นถือเป็นการตรวจสอบอำนาจของฝ่ายบริหาร จะเห็นได้ว่าการที่ประเทศญี่ปุ่นกำหนดระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจนคือ 48 ชั่วโมงนั้น เพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปเพื่อความยุติธรรมและรวดเร็ว จึงทำให้ระยะเวลาการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างจำกัดและไม่สามารถขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นของพนักงานสอบสวนได้อีก¹⁰

จึงเห็นควรให้มีการปรับปรุงและแก้ไขขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) พิจารณาเรื่องการควบคุมตัวบุคคลในชั้นสอบสวน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการควบคุมตัวบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จากที่ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนทำการควบคุมในชั้นสอบสวนตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เป็นเมื่อได้ตัวผู้ต้องหามาแล้วให้นำไปศาลโดยทันที เพื่อให้เป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาเรื่องการควบคุมตัวบุคคลดังกล่าว

2) การบริหารงานของหน่วยงานต่าง ๆ ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้เป็นการควบคุมการทำงานระหว่างหน่วยงานเพื่อให้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และอีกทั้งยังถือเป็นการตรวจสอบการทำงานของแต่ละหน่วยงานให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) ควรให้มีการสอบสวนโดยผู้พิพากษา สำหรับคดีที่มีผลกระทบร้ายแรงและส่งผลเสียหายในวงกว้าง เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพการให้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีเข้า

---

¹⁰ รัตนา ธมรัตน์, “อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544)

มาทำการสอบสวนคดีที่มีความร้ายแรงสูงด้วยตนเองย่อมทำให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

คณิต ฅ นคร. ประชาธิปไตยกับการตั้งรังเกียจทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556.

คณิต ฅ นคร. “การกำหนดระยะเวลาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาของเจ้าพนักงาน.” วารสารนิติศาสตร์, ฉบับที่ 4, ปีที่ 19 (2532)

คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

รัตนา ธรรมรัตน์. “อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อุทัย อาทิวาช ช. “การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส(ตอนที่1).” สำนักงานอัยการสูงสุด.

<http://www.humanrights.go.th/files/article10-07-2553.pdf>, 24 ตุลาคม

2553.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา